

STM 1937

Christopher Pihlman

En svensk violoncellist från 1700-talet

Av Nils Brodén

© Denna text får ej mångfaldigas eller ytterligare publiceras utan tillstånd från författaren.

Upphovsrätten till de enskilda artiklarna ägs av resp. författare och Svenska samfundet för musikkforskning. Enligt svensk lagstiftning är alla slags citat tillåtna inom ramen för en vetenskaplig eller kritisk framställning utan att upphovsrättsinnehavaren behöver tillfrågas. Det är också tillåtet att göra en kopia av enskilda artiklar för personligt bruk. Däremot är det inte tillåtet att kopiera hela databasen.

CHRISTOPHER PIHLMAN

EN SVENSK VIOLONCELLIST FRÅN 1700-TALET

AV NILS BRODÉN (Lund)

Sällan eller aldrig torde en svensk instrumentalist från 1700-talet ha fått ett så vackert eftermäle som violoncellisten Christopher Pihlman, född 1749, död 1780. Det heter nämligen om honom i en av Gustaf Abraham Silfverstolpe författad nekrolog över J. Wikmansson, att Pihlman var »den störste Virtuos på Violoncelle Sverige förmodligen ännu ägt, och som i ton, delicatess och sann expression öfverträffade alla de utrikes ifrån kommande mästare, som här låtit sig höra.» Denna nekrolog återfinnes i Journal för svensk litteratur för 1800 (bd 4, s. 372—384) och har avtryckts i Svensk tidskrift för musikkforskning årg. 17 (1935), s. 177—181. I nekrologen berättas även, att Wikmansson och Pihlman bodde tillsammans och att Wikmansson under Pihlmans frånvaro övade sig på violoncell med den framgång, att han en gång vid en privat musikutövning till Pihlmans stora förvåning kunde utföra andra violoncellstämman i en kvintett av Boccherini.

Nog skulle man önska, att en mera ingående karakteristik av Pihlmans konstnärskap än det ovan anförda omdömet hade bevarats till eftervärlden. Men på hans tid förekommo ännu icke några recensioner i tidningarna. Emellertid synes han ha varit en konstnär av så stor betydelse, att hans namn förtjänar att räddas undan glömskan. Vad man angående Pihlmans offentliga uppträdande har att hålla sig till, äro de i tidningarna införda kortfattade notiserna. Om blivande konserter hette det vanligen endast, att verk utföras av de »bäste mästare». Någon gång infördes också ett kort meddelande om en konsert, som hade ägt rum. Av P. Vretblads arbete Konserterlivet i Stockholm under 1700-talet framgår, att Pihlman medverkade vid konserter under åren 1776—1779. Den 6 januari 1776

gavs en konsert med kammarmusik i Sekreta utskottets rum i Riddarhuset, varvid Boccherini introducerades för Stockholmspubliken, bland annat med en kvintett, i vilken violoncellstämorna utfördes av herrar Baumgartner och Pihlman. Under de följande åren uppträdde Pihlman flera gånger som solist vid orkesterkonserter merendels med hovkapellmästare Uttini som dirigent. Om en konsert, som gavs den 9 maj 1779 på Riddarhuset, skriver Stockholmsposten för den 12 maj följande: »Sistl. Söndag upfördes på Riddarhuset en Concert under Herr Capellmästaren Uttinis direction. Mamselle Baptiste samt Fruarne Augusti och Olin sjöngo åtskilliga arier och de tvänne senare jemte Herr Carl Stenborg en Terzette som var utmärkt vacker. Vid detta tillfälle läto äfven Herrar Pihlman och Salomoni höra sig, den förre på Violoncelle och den senare på Violin, och vunno bägge äfwen så förtjente som starka applaussementer. Inkomsten af denna Concert tillföll Fru Augusti.» Även Pihlman fick sin recett. Den 31 oktober 1779 gavs nämligen i Stora riddarhussalen en konsert för Pihlmans räkning, varvid han själv spelade solo. Den 17 november 1779 medverkade han för sista gången vid en Riddarhuskonsert. Den 21 mars 1780 dog Pihlman. Han hade då varit medlem av hovkapellet sedan år 1773. Den 19 april 1780 höll sällskapet A. B.¹ en minnesfest över sin avlidne ledamot, »den almänt saknade Kammar-Musicus Pihlman», i Södra stadshussalen. Dessförinnan uppfördes å samma lokal »en stor fullstämmig Instrumental- och Vocal-Musique». Åhörarna av denna konsert hade tillträdde till parentationsakten över Pihlman, varvid åminnelsetalet hölls av C. I. Hallman och sorgmusik utfördes. Av orden till denna sorgmusik, som finnas i Kungl. bibliotekets samlingar, finner man, att högtidligheten inleddes med en aria, därpå hölls parentationen och det hela avslutades med en duett mellan Konsten och Musikälskaren. Någon författare till texten anges icke, ej heller får man veta vem som skrivit musiken. Hallmans åminnelsetal, som finnes infört i Stockholms nya småsaker, och allahanda underrättelser, Hushålls- och konst-cabinettet, N:o 1—3, Stockholm 1781, är avfattat i en för oss ganska kuriös gammaldags oratorisk stil. Det har huvudsakligen sitt intresse på grund av de i slutet meddelade biografiska data och anföres därför här nedan endast delvis. Överskriften lyder:

Til Läsarens nöje vil man här meddela et wackert Åminnelse-Tal öfwer Kongl. Maj:ts Kammar-Musicus Herr Christopher Pihlman;

¹ Härmed menas förmodligen sällskapet Augusti bröder.

hållit på Söder Stads-hus-Sal för et Samfund, af hwilket han war Ledamot den 14 (sic) April 1780, af C. J. Hallman.

Sedan talaren ordat åtskilligt om konsten i allmänhet och om musiken isynnerhet, kommer han närmare in på sitt ämne:

Jag nalkas alt närmare mitt sorgeliga ämne och för at måla det sanfärdigt, kan jag icke förtiga, at jag på längre afstånd sett Musiquens Tempel i sorgelig prydnad och derifrån hört Gudinnan sjelf så talande:

Hwi skal jag, fast sjelf odödelig, altid föda och upamma dödligheter? knapt hinner någon enda af mina Söner, at för några få ögnablick gläda mig och teckna min wärkelige ära, så försvinner han. Pihlman! hwi öfverraskades du så brott af Förgängligheten? du war mig et kärt men kort hopp. Snäll och munter, war du altid idog i min tjenst, snart upsteg du til det läckra och fina af min kundskap, och jag handt knapt lära dig så fort, som du lärde. På et rörande, qwickt och snillerikt sätt, sände du dina toner til allas öron och begåfwade sinnet med en förtjusande egendom; man behöfde icke betla af dina wackra drag; du gaf dem i rikt mått ädelmodigt, snart och gärna. Du war en träl uti konsten och för andras nöje, men konsten war aldrig någon slaf hos dig, du lämnade henne sin sköna frihet, som betecknade, at du war hennes kände wän; men du är död ... och jag gråter. Stort är likwäl det, at i et helt Rike gå främst i sin färdighet, men större är det, at icke tycka så sjelf, och det har du gjordt: aldrig afwundades du, då du såg din konst i andras skjöte, du såg det med agtning och berömde det med beskedlighet, fast du gick et godt stycke förut. Det gläder mig, at du som et Swenskt Barn har warit et lefwande Exempel, at äfwen i Sverige, twärt emot utländska fördomar grundade på högmod och skrattwärdig inbillning, snillet uparbetar sig til mästerskap.

Min Son! din bortgång blottar mig;
Ditt rum är tomt för längre tider,
Det är din heder, fast jag lider,
Jag saknar och jag sörjer dig.

Så slöt Gudinnan sit Tal, och jag kände i mitt hjerta en öfvertygande kraft, at hon sanfärdigt tolkat hans förtjenst och sin förlust; men jag kände ock något mer: jag kände wänskapens lidande hos mig sjelf, jag rönte swårigheten af den rubbning uti en förening, som grundat sig på hjertats renhet, snillet finhet, konstens ljuflighet, samt sedernas muntra och angenäma skick. Man kunde tro, at wänskapen oss emellan skulle kunna förmå mig, at måla din lefnad och ditt wärde, med mera lysande färgor än de förtjante; men sannerligen icke, jag skulle dermed sára dig i grafwen. Nej! jag wil önska, at man efter mig talar om mina fel så sanfärdigt som jag wil döma om din dygd.

Du hade et godt och allom snart tilgifwit hjerta. Förbehåld rögsdes icke hos dig, och om de någon gång funnes, så ägde du wett nog, at med beskedlighet aldeles dem fördölja. Jag hörde dig aldrig roa dig,

på bekostnad af andras ryckte. Men deremot wiste du ditt bemödande, at roa många med din munterhet och de särdeles gåfwor, som naturen förunte dig, at uplifwa nöjet bland dina wänner; derföre är du ock af dem saknad och sorgd. Tack för dina lifliga och nöjsamma sätt hwarmed du ofta gjordt våra Sällskaper angenäma; tack för din wilighet och din konst, at på et rart och mästerligt wis röra dina strängar, til allmän och enskilt förnöjelse, och tack för din upriktiga wänskap!

Högst wördade! Högtwördade och Wärdige Bröder!

Sedan jag gjordt en fast ofullkomlig afbild af denne war nu afgångne och af oss allmänt älskade Broder, Kongl. Maj:ts Kammar-Musicus Herr Christopher Pihlman, är jag skyldig göra Eder redo för så mycket om honom, som kunnat komma til min kundskap.

Han föddes den 10 November år 1749, och dog den 18 (sic) Martii sistledne, således något öfwer 30 år, inom hwilken lilla tidekrets han fullkomnat sin wandring med berömmelse och den heder, som honom tilständig war.

Staden Uddewalla war hans födslobygd, och dess Fader är Organisten i nämnde Stad Herr Sven Pihlman, samt dess Moder Fru Brita Thunström, som äfwen ännu lefwer. Snille, goda böjelser, läraktighet och med et ord alla naturens förmoner, kunna så snart gå ut från låga kojor, som från de gyllende Palats.

Wår Pihlman upfostrades i Christeliga och Medborgerliga dygder. Under priwat information, inhämtade han de för en wärdig människa oundgängelige kundskaper. Huru för öfrigit hans ungdom framskridit, om några öden drabbat honom i de wågsamma ynglinga år, alt sådant är mig obekant; men det är kunnigt, at han från sin spädare ungdom wist en sällsynt lämpelighet til Musiquen. Lycklig den, som använder sin tid til det naturen honom danat på konstens wäg, han skal nödwändigt hedra konsten, så snart som hon honom. År 1771 blef wår Pihlman antagen til Kammar-Musicus hos Hans Kongl. Höghet Hertigen af Östergjötland, och sedan han utmärkt sig genom seger på konstens swårigheter, blef han år 1775 i nåder antagen til Kongl. Maj:ts Kammar-Musicus. I slutet af förledit år ansattes han af en Frossfeber på Gripsholm, som dock efter någon tids förlopp öfwer gaf honom; men et Recidive lade honom å nyo på sotsängen, hwarefter följde en Wattusot, som omsider störtade honom i grafwen och bortgömde et lif, som wärdades af mångom och dem, som högagta Musiquens wackra uttryck.

Han är död mine Bröder! men derföre icke i wår hogkomst. Hans goda tankesätt, hans wördnad och kärlek för Konung och Fosterland, hafwa beredt honom et rum ibland oss; det han med alles wår aktning ägt. Det bewis af ära wi nu för honom ådagalagt, skal wara et öjafaktigt prof af den upmärksamhet och högaktning, hwarmed wi altid finnas redo, at belöna en sann Förtjenst och et godt Hierta.